

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.13+378.147

DOI 10.36919/3041-1149(Print).8.2025.143-154

І. В. Басиста,

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри права
та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»,
членкиня Науково-консультативної ради
при Верховному Суді
email: basysta-i@ukr.net
ORCID 0000-0001-9707-7386;*

О. М. Дроздов,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
член Науково-консультативних рад
при Верховному Суді
та Конституційному Суді України,
член Комісії з питань правової реформи
при Президентові України
email: drozdov.am1978@gmail.com.
ORCID 0000-0003-1364-1272;*

Н. В. Глинська,

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка відділом дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
членкиня Науково-консультативної ради
при Верховному Суді
e-mail: nataglynska@gmail.com.
ORCID 0000-0001-5835-3798*

**ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ ДО ТА ПІСЛЯ ПОЧАТКУ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ, ЗУМОВЛЕНІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Метою запропонованого наукового дискурсу є виявлення тих проблем, які наявні як у доктрині, так і в чинному кримінальному процесуальному законодавстві та в судовій практиці щодо визначення підсудності до та після початку судового розгляду з огляду запровадженого та триваючого в Україні воєнного стану через агресивне вторгнення росії. Також поставлено завдання формулювання відповіді на питання щодо істотності порушення вимог кримінального процесуального закону в разі неврахування правил підсудності місцевим судом.

Обґрунтовано такі авторські висновки, що начебто не складне, але тільки на перший погляд, питання визначення підсудності гостро постало із вторгненням росії на українські терени. Доведено, що хоча й сучасні «воєнні реалії» вимагають більш адаптивного, навіть «реактивного» підходу до визначення підсудності на забезпечення формальної законності кримінальної процедури, водночас спроби гнучкого підходу до тлумачення категоричних законодавчих приписів підривають імперативний характер правових норм і суперечать вимогам законності в правовій державі, що може призвести до правової невизначеності та вибіркового правосуддя. Адже судова практика Верховного Суду, незважаючи на її вагоме значення для забезпечення єдності в правозастосуванні, не змінює, а лише уточнює норми закону, конкретизує їхній зміст.

Резюмовано, що як конституційні положення, так і вимоги галузевого законодавства, хоча б заради правової визначеності, законодавчого забезпечення дотримання вимоги справедливого судового розгляду та відповідності реаліям запровадженого ще три роки тому воєнного стану в Україні, мали б бути змінені.

Ключові слова: воєнні реалії, Верховний Суд, судове провадження, правова визначеність, Європейський суд з прав людини, імперативний характер правових норм, вибірковість правосуддя, справедливий судовий розгляд, суд, встановлений законом.

Постановка проблеми та її актуальність. Вивченням звернення від судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 357/10207/21 (провадження № 51-4924 кмо 23) встановлено, що відсутня єдність підходів щодо такої дилеми, як визначення підсудності до та після початку судового розгляду.

Такий висновок слідує як зі звернення до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 357/10207/21 (провадження № 51-4924 кмо 23), у якому наведений уже раніше проведений (під час підготовки до передачі кримінального провадження на розгляд об'єднаної палати) аналіз існуючої судової практики ККС Верховного Суду, так із проведеної авторами цієї публікації науково-практичної розвідки в цій царині. Йдеться про те, що у постанові від 3 березня 2020 року у справі № 569/6966/16 (провадження № 51-4668 км 19) колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначила, що відхиляє доводи касаційної скарги щодо незаконності складу суду першої інстанції через порушення правил територіальної підсудності, оскільки п. 1 ч. 1 ст. 34 КПК України передбачає, що кримінальне провадження передається на розгляд іншого суду, якщо до початку судового розгляду виявилось, що воно надійшло до суду з порушенням правил підсудності. Якщо ж таке порушення, як помилкове визначення територіальної юрисдикції виявляється після початку судового розгляду, це не може бути підставою для передачі кримінального провадження до іншого суду та не може свідчити про порушення права засудженого на розгляд справи законним складом суду [20]. Схожої думки дотримувалась і колегія суддів Третьої судової палати ККС Верховного Суду в своєму рішенні від 17 липня 2024 року у справі № 199/7836/23 (провадження № 51-1003 км 24) [21].

Щодо вже описаного стану справ у цій царині, все ж Друга судова палата ККС Верховного Суду свого часу вважала, що, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України, порушення правил підсудності є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судового рішення судом касаційної інстанції в порядку п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК України [18]. Таких самих обґрунтувань згадана Палата дотримувалась й під час аргументування рішення у справі № 264/5559/18 (провадження № 51-1245 км 19) [19].

Нами, як учасниками НКР при Верховному Суді, готувався спільний науковий висновок, тому й на шпальтах цього часопису спробуємо для широкого загалу поділитися власними аргументами зі спільного наукового висновку та тими, до яких вдалася об'єднана палата, мотивуючи власне рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не складне, але тільки на перший погляд, питання підсудності вже перебувало в полі зору науковців, але не під кутом зору тих проблем, які на сьогодні справляють безпосередній вплив на визначення підсудності до та після початку

судового розгляду. Досліджувалися найрізноманітніші підходи до сприйняття підсудності та, як наслідок її визначення, процесуальної діяльності в перебігу судового розгляду [28], а також і тих кримінальних процесуальних наслідків, які із нею пов'язані [4, с. 25–32]. Про підсудність ідеться і в ракурсі потреби у вичерпанні національних механізмів оскарження перед зверненням до ЄСПЛ [1, с. 337–338].

Зазвичай у підручниках із Кримінального процесуального права України [7; 8; 9] цитують положення статей 32–34 КПК України, констатуючи як аксіому той факт, що кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення за винятком тих ситуацій, вичерпний перелік яких зосереджений у трьох частинах ст. 32 КПК України [10]. У томі 20 Великої української юридичної енциклопедії свого часу В.О. Попелюшко сформулював таке лаконічне й водночас всеохоплююче доктринальне розуміння підсудності, як властивості кримінального провадження, яка охоплює сукупність його юридично значимих ознак, на підставі яких кримінальний процесуальний закон відносить провадження до розгляду та вирішення судом певної ланки судової системи у визначеному законом складі суду [15, с. 612]. Але із початком повномасштабного вторгнення росії її агресія, захоплення українських територій, де, звісно, розташовувалися українські суди, справили свій безпосередній згубний вплив і на можливість відправлення правосуддя значною частиною із них. І ці події та фактичні їхні наслідки вже не вкладаються в рамки усталених доктринальних підходів до підсудності, зокрема такого її різновиду, як територіальна. Бо з метою збереження судової ланки, та й загалом життів українських людей, впроваджені інші реактивні й правильні причинно-наслідкові рішення, які відрізняються від тих, коли «...кримінальний процесуальний закон відносить провадження до розгляду та вирішення судом певної ланки судової системи у визначеному законом складі суду» [15, с. 612]. Йдеться про рішення Вищої ради правосуддя про зміну територіальної підсудності [24] та про інші рішення [13], а також ті рішення, коли завдяки Збройним силам України їй вдавалося відновити [14], і ці рішення як розпорядження Верховного Суду [22] стосувалися чималої кількості районних і міжрайонних судів та й навіть судів областей.

Варто також розуміти, що не всі процеси сприйняли саме описаний розвиток подій для всіх наявних різновидів проваджень. Наприклад, у цивільному процесі, згідно із крайнім рішенням об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду, позови, наведені в ч. 1 ст. 28 ЦПК Т04_1618, не можуть пред'являтися за фактичним місцем проживання або перебування позивача, відмінним від зареєстрованого (постанова від 24 червня 2024 року у справі № 554/7669/21 (провадження № 61-5805сво23) [3]. В аналітичних матеріалах на основі українського та міжнародного досвіду також розглядалася концепція екстериторіальної підсудності («...правила визначення суду для розгляду певної справи, які не беруть до уваги місце проживання чи місцезнаходження сторін у справі, чи інші територіальні прив'язки при обранні суду. Натомість релевантними факторами можуть бути судове навантаження певного суду (судді) та/або домовленість сторін» [2]) з огляду її переваг і недоліків [2]. І, очевидно, це напрям подальших наукових розвідок у цій царині.

Мета статті полягає у формулюванні відповіді на таке запитання, як: чи є розгляд місцевим судом кримінального провадження з порушенням правил підсудності, яке було виявлено під час судового розгляду, істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судового рішення відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України? [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом [23]. Правила про підсудність ґрунтуються на основних засадах судочинства, передбачених ст. 129 Конституції України [6], засадах кримінального провадження, визначених у главі 2 КПК України [10], а також засадах організації судової влади. Конституційний Суд України виходить з того, що Верховна Рада України в законах України визначає судочинство та судоустрій і *підсудність* справ як їхній елемент, а також може встановлювати випадки, в яких не допускається апеляційне, касаційне оскарження рішення суду (пункт 14 частини першої

статті 92, пункт 8 частини третьої статті 129 Конституції України) (*пункт 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2011 року № 2-рп/2011*) [26]. Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України судочинство визначається виключно законом і за своїм змістом судочинство містить у собі серед іншого й *підсудність*, яка разом зі строками звернення до суду повинна визначатися *виключно законом* (п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 червня 2004 року № 13-рп/2004) [25]. Встановлення правил підсудності має важливе значення для правильного функціонування судової системи, а також для виконання судами покладених на них завдань і визначення суду, компетентного розглядати конкретну кримінальну справу [8, с. 752].

Уже підкреслювалося, що підсудність покликана забезпечити, щоб судовий розгляд здійснювався законним, компетентним, незалежним і неупередженим судом, як того вимагають положення ст. 7 Загальної декларації прав людини, ст. 6 Європейської конвенції з прав людини та ст. 14 ч. 1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. За допомогою правил про підсудність забезпечується також рівність усіх громадян перед законом і судом (ст. 24 Конституції України, ст. 10 КПК України) [11].

У Параграфі 1 Глави 3 КПК України передбачені різновиди підсудності. Статтею 34 КПК України, серед іншого, *передбачені також виняткові випадки*, за існування яких *до початку судового розгляду* кримінальне провадження (крім кримінальних проваджень, що надійшли на розгляд Вищого антикорупційного суду) *з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження* може бути передано на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків, а також *у разі неможливості здійснювати відповідним судом правосуддя* (зокрема, надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, *режим воєнного*, надзвичайного стану, *проведення антитерористичної операції чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях*) [10]. Крайні із цитованих положень для нас, українців, є надважливими, адже в сучасному світі, де обставини можуть змінюватися стрімко й непередбачувано, схожі ситуації можуть виникнути навіть на пізніших етапах судового провадження, зокрема *під час судового розгляду*. Однак чинний КПК України не готовий до такого розвитку подій, що може значно ускладнити здійснення правосуддя в умовах кризових або нестандартних ситуацій, зокрема в умовах режиму воєнного стану, який триває в Україні.

Також тут доречно зазначити про те, що історією розвитку законодавства та практикою його застосування доведено значущість *диференційованого підходу* до оцінки міри істотності (суттєвості чи фундаментальності) порушень кримінального процесуального закону з урахуванням як різновиду та призначення норми права, що була порушена, так і наслідків самих порушень. У процесуальній теорії суттєвість порушень закону визначається переважно з огляду на можливий вплив допущеного порушення на законність та обґрунтованість процесуального рішення, зокрема вироку суду. Причому в контексті правових наслідків, що зумовлює порушення закону, в науці та в законодавстві щодо правосудності вироку традиційно виділяють умовні й безумовні підстави для його скасування. Традиційний диференційований підхід до кваліфікації ступеня істотності порушень закону зберігається з 2012 р. у чинному кримінальному процесуальному законодавстві. Так, відповідно до ст. 412 КПК України підставою для скасування чи зміни вироку судом апеляційної інстанції є лише істотні порушення вимог КПК України, що перешкодили чи могли перешкодити ухваленню судом законного та обґрунтованого рішення. І під час встановлення порушень, перелічених у ч. 2 ст. 412 КПК України, вирок або ухвала підлягають скасуванню в будь-якому разі, тому відповідні порушення визнаються істотними у всіх випадках та є безумовними підставами скасування судового рішення [10]. В інших випадках рішення про скасування чи зміну судового рішення приймається судом апеляційної інстанції з огляду на характер допущених судом першої інстанції порушень і фактичних обставин справи. Водночас констатація істотності допущених порушень не ставиться в жорстку залежність від факту настання негативних наслідків, а допускається й у разі, якщо такі порушення не тільки перешкодили, а й могли перешкодити ухваленню судом законного та обґрунтованого рішення.

Тож правило «істотності порушень як безумовної підстави для скасування судового рішення» є аксіоматичним. Що ж до кваліфікації порушень у царині неправильної підсудності, законодавець не передбачає їхнього розподілу «істотні» та «неістотні». Порушення правил підсудності, відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судового рішення. Відповідно до положень ч. 1 ст. 315 КПК України суд проводить підготовку до судового розгляду в разі, якщо під час підготовчого судового засідання не будуть встановлені підстави для ухвалення рішень, передбачених пунктами 1–4 частини третьої статті 314 цього Кодексу. Згідно з приписами п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України в підготовчому судовому засіданні суд має право направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності в разі встановлення непідсудності кримінального провадження [10].

Отже, суд першої інстанції *під час проведення підготовчого судового засідання на підставі п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України зобов'язаний перевірити, чи підсудне кримінальне провадження саме цьому суду й лише після цього призначити судовий розгляд*.

Очевидно, що перелічені вище вимоги КПК України та законів України є чинними, але чи релевантні вони тим потребам, які склалися із початком повномасштабного вторгнення росії на українські терени, через що робота чималої кількості судів із відправлення правосуддя була паралізована, а життя суддів і працівників судів, як і учасників судових проваджень, опинилося під загрозою. Як бути, якщо порушення підсудності виявлене в перебігу судового розгляду? Спробуємо цей стан справ проаналізувати та сформулювати власні переконання, як і відобразимо крайні тенденції, що взяті із судової практики.

Розпочнімо, *по-перше*, із того, якою є практика Верховного Суду з огляду того рішення, яке вже ухвалене об'єднаною палатою та щодо якого науковцями серед НКР при Верховному Суді готувалися наукові висновки за зверненням судді Верховного Суду. Так, об'єднана палата ККС Верховного Суду за результатами розгляду справи № 357/10207/21 резюмувала, що в разі виявлення обставин, які можуть вплинути на визначення підсудності, *після початку судового розгляду* продовження розгляду справи судом, який розпочав такий розгляд, не становить «порушення правила підсудності», зазначеного в п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України, і не є підставою для скасування судових рішень. Визначення підсудності може не бути очевидним до початку розгляду, оскільки, залежно від характеру та складності обвинувачення, значною мірою залежить не лише від тлумачення застосовного національного законодавства, а й від встановлення фактів. Виявлення певних обставин під час розгляду справи або зміна позиції сторін можуть зумовити ситуацію, коли первісне визначення підсудності може виявитися помилковим» [17].

Однак варто зауважити, що формулювання цього висновку щодо застосування норми права стало для Верховного Суду складним завданням. Це підтверджується тим, що троє суддів висловили окрему розбіжну думку, яка за своєю сутністю є протилежною ухваленому рішення, та резюмували: розгляд кримінального провадження, здійснений місцевим судом з порушенням правил підсудності, за приписами п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та підставою для скасування судового рішення безвідносно того, на якому етапі судового розгляду було порушено питання про недотримання вказаних правил [12].

По-друге, потрібно мати правильне розуміння щодо законодавчої вимоги про «суд, встановлений законом». Так, відповідно до ст. 370 КПК України судові рішення повинні бути ухвалені компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК України, на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду й оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК України, та в якому наведені належні й достатні мотиви та підстави його ухвалення [10]. ЄСПЛ уже неодноразово висловлював власну позицію щодо принципу «суд, встановлений законом». Отже, вимога щодо компетентності суду, який ухвалив судові рішення, визначена положеннями ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), а саме права кожного на справедливий і публічний розгляд його

справи судом, встановленим законом. Такий орган, не встановлений відповідно до законодавства, буде неодмінно позбавлений легітимності, яка потрібна в демократичному суспільстві для розгляду індивідуальних скарг («Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia), § 114; «Горгіладзе проти Грузії» (Gorgiladze v. Georgia), § 67; «Конталексіс проти Греції» (Kontalexis v. Greece), § 38). «Закон» у розумінні пункту 1 статті 6 є не просто законодавством, пов'язаним із організацією і повноваженнями судових органів («Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia), § 114; «Річерт проти Польщі» (Richert v. Poland), § 41; «Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany), § 64), але й будь-якими іншими нормами національного законодавства, недотримання яких робить неправомірною участь одного чи кількох суддів у розгляді справи («Панджикідзе та інші проти Грузії» (Pandjigidze and Others v. Georgia), § 104; «Горгіладзе проти Грузії» (Gorgiladze v. Georgia), § 68). Вислів «встановлений законом» також стосується дотримання цим судом особливих правил, якими він має керуватись (там само), а також складу суду в кожній справі («Посохов проти Росії» (Posokhov v. Russia), § 39; «Фатуллаєв проти Азербайджану» (Fatullayev v. Azerbaijan), § 144; «Конталексіс проти Греції» (Kontalexis v. Greece), § 42). Тому суд не «встановлений законом» у розумінні пункту 1 статті 6, якщо він, відповідно до чинних положень національного законодавства, не має повноважень судити обвинуваченого («Річерт проти Польщі» (Richert v. Poland), § 41; «Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany), § 64) [16, с. 22].

Мета вислову «встановлений законом» у статті 6 «полягає в тому, щоб забезпечити таку організацію судової системи в демократичному суспільстві, яка не залежатиме від дискреції виконавчої влади, а регулюватиметься ухваленим парламентом законом» («Річерт проти Польщі» (Richert v. Poland), § 42; «Коеме та інші проти Бельгії» (Coëme and Others v. Belgium), § 98). У державах з кодифікованим правом організація судової системи не повинна залишатись у межах дискреції судової влади, хоча це не означає, що суди не мають певної свободи для тлумачення відповідного національного законодавства (там само; «Горгіладзе проти Грузії» (Gorgiladze v. Georgia), § 69) [16, с. 23]. Недотримання судом положень національного права, пов'язаних із організацією та повноваженнями судових органів, зазвичай спричиняє порушення статті 6 § 1 («Темпель проти Чеської Республіки» (Tempel v. the Czech Republic), 2020, де питання щодо розподілу компетенції суду були розглянуті з погляду загальної справедливості провадження). Тому ЄСПЛ є компетентним постановляти рішення щодо дотримання норм національного права з цього питання. Водночас з огляду на загальний принцип, відповідно до якого саме національні суди мають першими тлумачити норми національного права, ЄСПЛ не ставитиме під сумнів їхні висновки допоки не матиме місце кричуще порушення національного законодавства («Коеме та інші проти Бельгії» (Coëme and Others v. Belgium), § 98 наприкінці; «Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia), § 114). Тож завдання ЄСПЛ обмежується перевіркою того, чи мали органи влади обґрунтовані підстави для встановлення юрисдикції («Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany), § 65) [16, с. 23]. ЄСПЛ також пояснив, що перевірка вимоги «суду, встановленого законом» не повинна втрачати з виду загальну мету інституційних вимог пункту 1 статті 6, а має систематично досліджувати, чи було стверджуване порушення у справі настільки серйозним, щоб підривати згадані основні принципи та поставити під сумнів незалежність відповідного суду («Гудмундур Андрі Астрідссон проти Ісландії» (Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland) [ВП], 2020, § 234). У цьому контексті ЄСПЛ також зауважив, що висновок про те, що суд, не «встановлений законом», може мати значні наслідки для принципів правової визначеності та незмінності суддів. Однак захист цих принципів будь-якою ціною та за рахунок вимоги «суду, встановленого законом», може в певних обставинах завдати ще більшої шкоди верховенству права та впевненості суспільства в судовій владі [16, с. 23–24].

Ось випадки, коли ЄСПЛ постановляв, що певний орган не є «судом, встановленим законом»:

- касаційний суд, який судив співобвинувачених, крім міністрів, за злочини, пов'язані з тими, за які міністри постали перед судом, оскільки законодавством не передбачалося правило зв'язку («Коеме та інші проти Бельгії» (Coëme and Others v. Belgium), §§ 107–108) [16, с. 24];

- суд складався з двох присяжних, обраних спеціально для розгляду цієї справи, порушуючи в такий спосіб законодавчо встановлений обов'язок жеребкування й максимального строку їхніх повноважень тривалістю два тижні на рік («Посохов проти Росії» (Posokhov v. Russia), § 43) [16, с. 24];

– суд складався з присяжних, які за встановленою традицією продовжували розгляд справ, тоді як закон про присяжних уже було скасовано, а новий закон ще не ухвалено («Панджикідзе та інші проти Грузії» (Pandjikidze and Others v. Georgia), §§ 108–111) [16, с. 24];

– суд, склад якого не відповідав закону, оскільки двом суддям у справі заявили про відвід («Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia), § 115) [16, с. 24].

Також ЄСПЛ у п. 42 рішення у справі «Укркава ТОВ проти України» нагадав, що, відповідно до статті 19 Конвенції, його завданням є забезпечення дотримання зобов'язань, узятих на себе Договірними Сторонами за Конвенцією. З огляду на субсидіарний характер системи Конвенції Суд не покликаний розглядати ймовірні помилки факту, допущені національним судом, якщо й настільки, наскільки вони не порушують права і свободи, захищені Конвенцією, і якщо така оцінка на національному рівні не є явно свавільною (*Копонов проти Латвії* [ВП], № 36376/04, § 189, ЄСПЛ 2010; *Vasiliauskas проти Литви* [ВП], № 35343/05, § 160, ЄСПЛ 2015). Також ЄСПЛ у справі «Укркава ТОВ проти України» підкреслив, що одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який, зокрема, забезпечує певну стабільність правових ситуацій і сприяє громадській довірі до судів. Водночас розвиток судової практики сам по собі не суперечить належному здійсненню правосуддя, оскільки відмова від динамічного й еволюційного підходу могла б загальмувати реформування або вдосконалення правової системи (*Nejdet Şahin та Perihan Şahin проти Туреччини* [ВП], згадане вище, § 58, з подальшими посиланнями) (*Ukrkava, TOV v. Ukraine*), § 42–45, 48) [27]. Водночас ЄСПЛ й у справі «Укркава ТОВ проти України» вказав, що Велика палата Верховного Суду переосмислила чітко встановлений законодавцем однорічний строк для нотаріального посвідчення передоручення, якщо сторонами провадження були юридичні особи, у спосіб, що суперечив самому положенню, без жодних переконливих підстав і без урахування наслідків зміни тлумачення для правової визначеності. Відповідно, у цій справі ЄСПЛ зробив висновок, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (*Ukrkava, TOV v. Ukraine*), § 42–45, 48) [27]. ЄСПЛ також підкреслював, що втручання національних судів у чітко визначені законодавцем правові норми без обґрунтованих підстав суперечить Конвенції (*Ukrkava, TOV v. Ukraine*, § 42–45, 48) [27].

Отже, із рішень ЄСПЛ, принаймні тих, які наявні станом на березень 2025 року, не вдалося встановити, що буде порушенням правової визначеності, як і порушенням вимоги «суд, встановлений законом» факт розгляду іншим за територіальною ознакою судом, ніж той, що слідує із положень статті 32 КПК України, коли територіальну підсудність було змінено розпорядженням Верховного Суду чи рішенням Вищої ради правосуддя у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні. Видаються цілком логічними та затребуваними дії, що направлені на збереження судової ланки, та й загалом життів українських людей, які є правильними реактивними причинно-наслідковими рішеннями. Вимога закону про віднесення провадження до розгляду та вирішення судом певної ланки судової системи у визначеному законом складі суду на підставі вже згаданих і цитованих розпоряджень Верховного Суду чи рішень Вищої ради правосуддя формально теж не є порушеною. Інша ж річ, то аналіз кожного окремого випадку, як виконувалися відповідні розпорядження Верховного Суду чи рішення Вищої ради правосуддя.

По-третє, якщо вдамося до конституційного регулювання, то побачимо, що питання підсудності визначаються виключно законом, як встановлено ст. 129, п. 14 ч. 1 ст. 92, а також п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України. Конституційний Суд України наголошує, що судочинство, зокрема підсудність справ, має встановлюватися виключно законодавцем і не може бути змінено іншими нормативно-правовими актами або судовими тлумаченнями. Тож хоча й сучасні «воєнні реалії» вимагають більш адаптивного, навіть «реактивного» підходу до визначення підсудності на забезпечення формальної законності кримінальної процедури, водночас спроби гнучкого підходу до тлумачення категоричних законодавчих приписів підривають імперативний характер правових норм і суперечать вимогам законності в правовій державі, що може призвести до правової невизначеності та вибіркового правосуддя. Адже судова практика Верховного Суду, незважаючи на її вагоме значення для забезпечення єдності в правозастосуванні, не змінює, а лише уточнює норми закону, конкретизує їхній зміст.

Із викладеного можемо зробити висновок, що вочевидь як конституційні положення, так і вимоги галузевого законодавства, хоча б заради правової визначеності, законодавчого забезпечення дотримання вимоги справедливого судового розгляду та відповідності реаліям запровадженого ще три роки тому воєнного стану в Україні, мали б бути змінені. Вони повинні передбачати *виняткові випадки* на кшталт тих випадків, які вже наявні в статті 34 КПК України, за існування яких *після початку судового розгляду* кримінальне провадження може бути передано на розгляд іншого суду. Йдеться про надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації тощо [10]. Запровадження цих новацій дасть змогу уникнути скасування судових рішень у разі формальних порушень правил підсудності. Це допоможе забезпечити розумні строки розгляду справ та доступ до суду, не підриваючи водночас основоположні гарантії судочинства. Проте доки чинне законодавство не буде змінено, порушення правил підсудності залишається безумовною підставою для скасування судових рішень.

Висновки. Отже, розгляд місцевим судом кримінального провадження з порушенням правил підсудності, зокрема, якщо це порушення виявлено під час судового розгляду, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Воно суперечить як основним засадам судочинства та організації судової влади, встановленим Конституцією та КПК України, так і європейським стандартам, згідно з якими суд має бути «встановлений законом».

Суд першої інстанції під час проведення підготовчого судового засідання на підставі п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України зобов'язаний перевірити, чи підсудне кримінальне провадження саме цьому суду й лише після цього призначати судовий розгляд.

У чинному КПК України, як і в Конституції України, обумовлено, що законом визначається підсудність і ним вона й змінюється. Так, із конституційних вимог слідує, що підсудність справ, має встановлюватися виключно законодавцем і не може бути змінена іншими нормативно-правовими актами або судовими тлумаченнями. Водночас не враховано ті виняткові випадки, коли для ухвалення закону можуть бути відсутні часові та інші ресурси, а збереження життя людей, яке визнано найвищою цінністю, повинно домінувати над процедурами, які здійснюються в загальному порядку. Потрібний до запровадження винятковий порядок діяльності за виникнення певних виняткових обставин.

Вочевидь як конституційні положення, так і вимоги галузевого законодавства, хоча б заради правової визначеності, законодавчого забезпечення дотримання вимоги справедливого судового розгляду та відповідності реаліям запровадженого ще три роки тому воєнного стану в Україні, мали б бути змінені. Вони повинні передбачати *виняткові випадки* на кшталт тих випадків, які вже наявні в статті 34 КПК України, за існування яких *після початку судового розгляду* кримінальне провадження може бути передано на розгляд іншого суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басиста І. В., Благута Р. І., Комісарчук Ю. А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>
2. Береза М. Суди без обласних кордонів: екстериторіальна підсудність. Фондація DEJURE, 2024. URL : <https://dejure.foundation/sudy-bez-oblasnyh-kordoniv-eksterytorialna-pidsudnist/>
3. Гришанова Н. Територіальна підсудність у цивільному процесі визначається виключно за місцем реєстрації, а не проживання: ОП КЦС ВС / Ліга Закон. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/229355_teritorialna-pidsudnst-u-tsivlnomu-protses-viznachatsya-viklyuchno-za-mstsem-restrats-a-ne-prozhivannya-op-ktss-vs
4. Drozdov O., Basysta I. Examination of evidence at the initiative of the court of appeal in criminal proceedings. *Social & Legal Studio*. 2023. Vol. 6 (1). P. 25–32. URL : <https://sjs-journal.com.ua/uk/journals/tom-6-1-2023>
5. Звернення судді Верховного Суду до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 357/10207/21, провадження № 51-4924 кмо 23. 3 с.

6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Кримінальний процес : підручник / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. Ч. 3. 316 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5612>
8. Кримінальний процес України : підручник. Одеса : Юридика, 2023. 1104 с.
9. Кримінальний процес : підручник / Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін. ; за заг. ред. Письменного Д. П., Удалової Л. Д., Погорецького М. А., Чернявського С. С. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 780 с. URL : https://www.navs.edu.ua/files/kafedru/kkp/2022/krym_protzes_2022_pidr.pdf
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1>
11. Науковий висновок професорів О. Дроздова, І. Басистої та Н. Глинської щодо розгляду місцевим судом кримінального провадження з порушенням правил підсудності. 21 с.
12. Окрема розбіжна думка суддів Верховного Суду у справі № 357/10207/21; провадження № 51-4924 кмо 23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711137>
13. Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану / Верховний Суд. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/Zagalna_tablica_sudiv_02_09_2024.pdf
14. Перелік судів, територіальну підсудність яких відновлено / Верховний Суд. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/01_05_2023_Vidnovleno_pidsudnist.pdf
15. Попелюшко В. О. Підсудність / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 19 : Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол. : В. Т. Нор (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. С. 612.
16. Посібник зі статті 6 Європейської конвенції з прав людини – Право на справедливий суд (кримінальний аспект). Європейський суд з прав людини. 2024. 151 с. URL : https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_ukr
17. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду складі Верховного Суду від 24 лютого 2025 року у справі № 357/10207/21 ; провадження № 51-4924 кмо 23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736610>
18. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12 березня 2024 року у справі справа № 591/3571/23 ; провадження № 51-6170 км 23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117657256>
19. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21 січня 2020 року у справі № 264/5559/18 ; провадження № 51-1245 км 19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87334557#>
20. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 3 березня 2020 року у справі № 569/6966/16 ; провадження № 51-4668 км 19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322601>
21. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17 липня 2024 року у справі № 199/7836/23 ; провадження № 51-1003 км 24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120514036>
22. Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану : розпорядження Верховного Суду від 06.03.2022 № 1/0/9-22. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Rozp_06_03_2022.pdf
23. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
24. Рішенням Вищої ради правосуддя від 29.08.2024 змінено територіальну підсудність судових справ Селидівського міського суду Донецької області шляхом їх передачі до Кіровського районного суду міста Дніпра з 02.09.2024. URL : <https://sdm.dn.court.gov.ua/sud0543/pres-centr/news/1658503/>.

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 16 Дисциплінарного статуту прокуратури України від 22 червня 2004 року № 13-рп/2004 у справі № 1-25/2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-04#Text>

26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 11 березня 2011 року № 2-рп/2011 у справі № 1-4/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-11#Text>

27. ТОВ «Укркава» проти України : рішення Європейського суду з прав людини від 06.02.2025. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-241576>

28. Шепітько І. І. Судовий розгляд в системі судового провадження у першій інстанції : монографія. Харків : Право: Апостіль, 2018. 224 с.

REFERENCES

1. Basysta, I. V. & Blahuta, R. I., & Komisarchuk, Y. A. (2022). Aktualni problemy zastosuvannya kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva [Current problems of criminal procedural law application] : Textbook. Lviv State University of Internal Affairs. 432 p. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086> [in Ukrainian].

2. Bereza, M. (2024). Sudy bez oblasnykh kordoniv: eksterytorialna pidsudnist [Courts without regional borders: Extraterritorial jurisdiction]. DeJure Foundation. URL : <https://dejure.foundation/sudy-bez-oblasnykh-kordoniv-eksterytorialna-pidsudnist/> [in Ukrainian].

3. Hryshanova, N. (2024, July 25). Terytorialna pidsudnist u tsyvilnomu protsesi vyznachayetsya vyklyuchno za mistsem reyestratsii, a ne prozhyvannya: OP KTS VS [Territorial jurisdiction in civil proceedings is determined exclusively by registration location, not residence] / LigaZakon. URL : https://urliga.ligazakon.net/news/229355_teritorialna-pidsudnist-u-tsivilnomu-protses-vyznachayetsya-vyklyuchno-za-mistsem-restrats-a-ne-prozhivannya-op-kts-vs [in Ukrainian].

4. Drozdov, O., & Basysta, I. (2023). Examination of evidence at the initiative of the court of appeal in criminal proceedings. *Social & Legal Studios*. Vol. 6 (1). P. 25–32. DOI : doi.org/10.32518/sals1.2023.25 [in English].

5. Zvernennia suddi Verkhovnoho Sudu do chleniv Naukovo-konsul'tativnoi rady pry Verkhovnomu Sudu u spravi № 357/10207/21 ; provadzhennya № 51-4924 kmo 23. 3 p. [Address of a Supreme Court judge to members of the Scientific Advisory Council under the Supreme Court in case No. 357/10207/21, proceedings No. 51-4924 kmo 23] [in Ukrainian].

6. Konstytutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine] dated June 28, 1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].

7. Basysta, I. V. & Blahuta, R. I. & Hlovyyuk, I. V., et al. (2022). Kryminal'nyi protses: pidruchnyk [Criminal procedure: Textbook]. Part 3. Lviv State University of Internal Affairs. 316 p. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5612> [in Ukrainian].

8. Kryminal'nyi protses Ukrainy (2023) [Criminal process of Ukraine: Textbook]. Yurydyka Publishing. [in Ukrainian].

9. Udallova, L. D. & Rozhnova, V. V. & Pys'mennyi, D. P., et al. (2022). Kryminal'nyi protses: pidruchnyk [Criminal procedure: Textbook]. Center for Educational Literature. URL : https://www.navs.edu.ua/files/kafedru/kkp/2022/krym_protses_2022_pidr.pdf [in Ukrainian].

10. Kryminal'nyi protsesual'nyi kodeks Ukrainy [Criminal procedural code of Ukraine] dated April 13, 2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1> [in Ukrainian].

11. Naukovyj vysnovok Drozdova, O. & Basystoi, I. & Hlyn'skoyi N. shchodo rozghlyadu mistsievyim sudom kryminal'noho provadzhennya z porushennyam pravyl pidsudnosti [Scientific conclusion of professors Drozdov, O. & Basysta, I. & Hlyn'ska, N. regarding the consideration of criminal proceedings by the local court with violations of jurisdiction]. 21 p. [in Ukrainian].

12. Okrema rozbizhna dumka suddiv Verkhovnoho Sudu u spravi № 357/10207/21, provadzhennya № 51-4924kmo23 [Separate dissenting opinion of the judges of the Supreme Court in case No. 357/10207/21 ; proceedings No. 51-4924kmo23]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711137> [in Ukrainian].

13. Perelik sudiv, terytorial'nu pidsudnist yakyykh bulo zmineno u zv'yazku z nemozhlyvisti zdiisnyuvaty pravosuddia pid chas viennoho stanu (2023, October 30) [List of courts whose territorial jurisdiction was changed due to the impossibility of administering justice during martial law]. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/Zagalna_tablica_sudiv_30_10_2023.pdf [in Ukrainian].

14. Perelik sudiv, terytorial'nu pidsudnist yakyykh vidnovleno (2023, May 1) [List of courts whose territorial jurisdiction has been restored]. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/01_05_2023_Vidnovleno_pidsudnist.pdf [in Ukrainian].

15. Popeliushko, V. O. & Nor, V. T. (Ed.) (2020). *Pidsudnist'* [Jurisdiction]: Velyka ukrayins'ka yurydychna entsyklopediya. Kryminal'nyi protses, sudoustrij, prokuratura ta advokatura [Jurisdiction in the Great Ukrainian Legal Encyclopedia. Criminal procedure, judiciary, prosecution, and advocacy]. Vol. 19. Kharkiv : National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 612 p. [in Ukrainian].

16. Guide to article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (criminal aspect). European Court of Human Rights. 2024. 151 p. URL : https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_ukr [in English and Ukrainian].

17. Postanova Ob'yednanoi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho Sudu vid 24/02/2025 u spravi № 357/10207/21 ; provadzhennya № 51-4924 kmo 23 [Resolution of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of February 24, 2025 in case No. 357/10207/21 ; proceedings No. 51-4924 kmo 23]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736610> [in Ukrainian].

18. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 12/03/2024 u spravi № 591/3571/23 ; provadzhennya № 51-6170 km 23 [Resolution of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation within the Supreme Court dated January 21, 2020 in case No. 264/5559/18 ; proceedings No. 51-1245 km 19]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117657256> [in Ukrainian].

19. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 21/01/2020 u spravi № 264/5559/18 ; provadzhennya № 51-1245 km 19 [Resolution of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation within the Supreme Court dated January 21, 2020 in case No. 264/5559/18 ; proceedings No. 51-1245 km 19]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87334557> [in Ukrainian].

20. Postanova kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 3/03/2020 u spravi № 569/6966/16 ; provadzhennya № 51-4668 km 19 [Resolution of the panel of judges of the First Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation within the Supreme Court dated March 3, 2020 in case No. 569/6966/16 ; proceedings No. 51-4668 km 19]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322601> [in Ukrainian].

21. Postanova kolehii suddiv Tretioi sudovoi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 17/07/2024 u spravi № 199/7836/23 ; provadzhennya № 51-1003 km 24 [Resolution of the panel of judges of the Third Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation within the Supreme Court dated July 17, 2024 in case No. 199/7836/23 ; proceedings No. 51-1003 km 24]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120514036> [in Ukrainian].

22. Pro zminu terytorial'noi pidsudnosti sudovykh sprav v umovakh viennoho stanu : rozporiadzhennia Verkhovnoho Sudu vid 06.03.2022 № 1/0/9-22 (2022, March 6) [On changing the territorial jurisdiction of court cases under martial law: Order of the Supreme Court of March 6, 2022 No. 1/0/9-22]. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Rozp_06_03_2022.pdf [in Ukrainian].

23. Law of Ukraine on the Judiciary and the Status of Judges: dated 02.06.2016 No. 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

24. Rishenniam Vyshchoi rady pravosuddia vid 29.08.2024 zmineno terytorial'nu pidsudnist sudovykh sprav Selidivs'koho mis'koho sudu Donetskoi oblasti shliakhom yikh peredachi do Kirovs'koho raionnoho sudu mista Dnipra z 02.09.2024. (2024, August 29) [By the decision of the High Council of Justice dated August 29, 2024, the territorial jurisdiction of court cases of the Selydiv City Court of Donetsk Region was changed by transferring them to the Kirovsky District Court of the

city of Dnipro from September 2, 2024]. URL : <https://sdm.dn.court.gov.ua/sud0543/pres-centr/news/1658503/> [in Ukrainian].

25. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstitutsiynym podanniam 45 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiynosti) pokhodzhennia chastyny druhoyi statti 16 Dysyplinarnogo statutu Prokuratury Ukrainy. (n.d.) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional submission of 45 people's deputies of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of part two of Article 16 of the Disciplinary Statute of the Prosecutor's Office of Ukraine dated June 22, 2004 N 13-пп/2004 in case No. 1-25/2004]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-04#Text> [in Ukrainian].

26. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstitutsiynym podanniam 53 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiynosti) okremykh pokhodzhenn' Zakonu Ukrainy "Pro Vyshchu radu iustyttsii" vid 11 bereznya 2011 roku № 2-рп/2011 (n.d.) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional submission of 53 people's deputies of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of certain provisions of the Law of Ukraine "On the High Council of Justice" of March 11, 2011 No. 2-рп/2011 in case No. 1-4/2011]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-11#Text> [in Ukrainian].

27. TOV Ukrkava proty Ukrayiny : rishennya Yevropeyskoho sudu z prav lyudyny vid 06.02.2025. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-241576> [in English and Ukrainian].

28. Shepit'ko, I. I. (2018). Sudovyi rozghlyad v systemi sudovogo provadzhennya u pershii instantsii [Judicial review in the court proceedings system at the first instance] : monograph. Kharkiv : Pravo. 224 p. [in Ukrainian].

I. V. Basysta, O. M. Drozdov, N. V. Glynska. DETERMINING JURISDICTION BEFORE AND AFTER THE COMMENCEMENT OF COURT PROCEEDINGS: SPECIFIC ISSUES ARISING FROM THE INTRODUCTION OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

The aim of the proposed academic discourse is to identify the issues present in both doctrine and current criminal procedural legislation and judicial practice regarding the determination of jurisdiction before and after the commencement of court proceedings, in light of the martial law imposed and ongoing in Ukraine due to the aggressive invasion of Russia. The article also seeks to address the question of the significance of violating criminal procedural law requirements when local courts fail to account for jurisdictional rules.

The author provides the following conclusions: the seemingly straightforward issue of determining jurisdiction has sharply arisen with the Russian invasion of Ukrainian territories. It is argued that although the current "wartime realities" require a more adaptive, even "reactive" approach to determining jurisdiction to ensure formal legality in criminal proceedings, attempts to adopt a flexible interpretation of categorical legislative provisions undermine the imperative nature of legal norms and contradict the requirement for legality in a rule-of-law state, potentially leading to legal uncertainty and selective justice. Judicial practice of the Supreme Court, despite its crucial role in ensuring unity in law enforcement, does not alter but only clarifies the norms of the law, specifying their content.

It is concluded that both constitutional provisions and the requirements of sectoral legislation, at least for the sake of legal certainty and legislative assurance of compliance with the right to a fair trial, should be amended to align with the realities of the martial law introduced three years ago in Ukraine.

Keywords: *wartime realities, Supreme Court, judicial proceedings, legal certainty, European Court of Human Rights, imperative nature of legal norms, selective justice, court established by law.*